

Петар В. Крестић
Историјски институт
Београд

**СРБИ ИЗ УГАРСКЕ - ДОБРОТВОРИ И ЧЛАНОВИ
ПАТРОНАТА СРПСКОГ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА
ПРИВРЕДНИК**

Задужбинарство, тј. оснивање задужбина, је улагање личног капитала ради општег добра а са циљем овековечавања сопственог имена и дела. Реч „задужбина“ води порекло из српског језика, и у почетку се изговарала „задушје“, са значењем „за душу“.¹

Појава задужбинарства код нас је својом учесталашћу током историје стекла карактер националног обележја попут крсне славе или бадњака. Задужбине су представљале аутономне установе, тако да су њихови оснивачи послове управљања донацијама радије препуштали угледним појединцима и институцијама него државним органима.²

Задужбинарство у смислу великодушних поклона мукотрпно стечене имовине сопственом народу уместо наследницима, ређа је појава код других народа, код којих је далеко уобичајеније чување и умножавање капитала током генерација у оквиру једне породице.

Српско задужбинарство има вишевековну традицију. Јавља се са почецима српске државности, о чему сведоче задужбине династије Немањић. Средњовековне задужбине оснивали су не само наши владари већ и властела и црквени великодостојници.

Доброћинство у виду задужбинарства, које је код Срба добило карактер институције, достигло је свој процват у периоду развијеног грађанског друштва, крајем XIX и почетком XX века, и имало је вишеструки значај за наш народ.

¹ Мира Софронијевић, *Даривали су своје ојћечестиву*, Београд 1995, 9.

² Исто.

У тексту који следи приказане су биографије неколицине најзначајнијих Срба из Угарске, који су се истакли као велики добротвори Српског привредног друштва *Привредник* и као значајни делатници на осамостаљивању, снажењу и унапређивању српске привреде.³

Павле Аршинов (Велики Бечкерек/Зрењанин/, 23. XII 1855 - Загреб, 17. V 1930), професор, писац и национални радник, члан Патроната *Привредника*. Води порекло из ратарске породице. Основну школу завршио је у родном месту, нижу гимназију у Бечкереку, а више разреде је похађао у Кечкемету и Новом Саду, учећи на немачком, мађарском и српском језику. Универзитетске студије природних наука почео је у Прагу, али је као питомац Текелијине задужбине (1879) прешао у Пешту, где је, поред редовних студија, слушао и педагогију са филозофијом. Понет идејама Светозара Марковића, током школовања Аршинов је изучавао социјалистичку литературу и био веома активан у ђачким дружинама социјалиста. После раскида с Јашом Томићем⁴ приклонио се ставовима које је у Србији заступала Радикална странка.

³ Друштво *Привредник* је основано на иницијативу Владимира Матијевића (1854-1929), Србина из Хрватске, успешног пословног човека и заслужног народног добротвора. Уз финансијску помоћ његових истомишљеника, пријатеља и родољуба, требало је да начини спону између сељака и интелегенције стварањем средњег слоја, за којим се код српског становништва у Монархији осећала изражена потреба. *Привредник* је био замишљен као институција која ће помагати да се бистра, радно способна а сиромашна српска деца, највећим делом из економски заосталих сеоских средина, поред стицања основног образовања, оспособе за занате и трговачке послове. На тај начин творци *Привредника* желели су да образују јак кадар Срба привредника и да помогну сваки српски привредни покрет, чиме би се створили услови за настанак снажног српског грађанског слоја, који би био у стању да, како економски, тако и интелектуално, одговори захтевима времена и тако омогући српском народу опстанак и напредак у ондашњем окружењу, изразито ненаклоњеном Србима.

⁴ „Аршинов није одобравао жучно партијско, радикално писање Томићево у *Засјави* последњих година. Томић ће у свом ‘партизанству’ отићи и сувише далеко, сувише оштро ће нападати поједине личности, и то је Аршинова охладило према Томићу“ (Душко М. Ковачевић, *Национални и просветитељски рад Павла Аршинова/1855-1930/*, *Зборник Матице српске за историју*, 30, Нови Сад 1984, 162). Ковачевић у овом раду даје опширну биографију Павла Аршинова. Више о везама између П. Аршинова и Ј. Томића види: Лазар Ракић, *Јаша Томић (1856-1922)*, Нови Сад 1986, 21, 39.

По завршетку студија, на позив др Лазе Пачуа, прешао је у Србију, где је 1882. постао професор гимназије.⁵ Као професор радио је у Крагујевцу, Нишу и Београду, а у Лесковцу и Великом Градишту је био директор гимназије. На основу једне денунцијације, 1892. године, за време либералне Авакумовићеве владе, био је привремено отпуштен с положаја директора гимназије. Када је 1897. започињало са радом *Српско привредно друштво Привредник* Аршинов је од министра просвете Србије добио једногодишње одсуство да би помогао Србима у Загребу око оснивања овог *Друштва*⁶, као и *Савеза српских земљорадничких задруга*. Његов главни задатак био је да као уредник листа „Привредник“, пером и живом речи, развије широку агитацију за те две националне установе.⁷ Као члан управе *Друштва Привредник* и као један од најближих сарадника Владимира Матијевића, заједно са Ђорђем Велисављевићем⁸, Аршинов је радио на културном и материјалном подизању српских сељака, занатлија и трговаца. По истеку допуста вратио се у Београд⁹, где је, и поред својих школских дужности као професор Прве београдске гимназије, наставио да ради у *Привреднику*. Када су власти у Аустро-Угарској забраниле *Привреднику* рад на територији Србије и Црне Горе помогао је да се у крилу *Београдске трговачке омладине* оснује Привредно одељење са задатком сличним *Привредниковом*, где је, такође, радио.¹⁰ Пошто су се послови толико нагомилали да их више није могао успешно обављати, 1910. године, одлуком министарства, пензионисан је и одмах потом је прешао у Загреб и још преданије настојао „да

⁵ „Трговински гласник“, 18. V 1930.

⁶ Види писма Владимира Матијевића Андри Ђорђевићу: Мариенбад, 20. X 1897, *Прейиска Андре Ђорђевића*, Архив САНУ (у даљем тексту: АСАНУ), 10.285/1; Карлсбад, 4. VIII 1898, *Прейиска Андре Ђорђевића*, АСАНУ, 10.285/3.

⁷ Александар Влашкалин, *Др Јован Пачу и његов круж*, Нови Сад - Београд 1996, 625.

⁸ Ђорђе Велисављевић, директор *Српске банке* у Загребу, био је шурак Павла Аршинова.

⁹ Аршинову је, на молбу Матијевића, допуст продужен за још годину дана (В. Матијевић - Андри Ђорђевићу, Карлсбад, 4. VIII 1898, *Прейиска Андре Ђорђевића*, АСАНУ, 10.285/3).

¹⁰ *Сјоменица београдске трговачке омладине 1880-1930*, Београд 1931, 256.

Привредник буде права народна читанка“.¹¹ За време Првог светског рата аустроугарске власти су га затвориле под оптужбом велеиздаје.¹² У затвору је оболео од реуматизма, од којег се никада није у потпуности опоравио.

После рата, непуну годину по поновном покретању листа, 1922. године *друштво Привредник* се преселило у Београд, чиме је Аршинову отежан рад и у значајној мери умањен је његов утицај на целокупан изглед листа. Због болести, годину дана пре смрти, Аршинов је поднео оставку на место уредника листа „Привредник“¹³, чији је главни уредник и сарадник био од самог оснивања, 1898. године.

Писао је бројне чланке из природних наука, пољопривреде, социјалне политике и културне историје, као и песме и путописе.

Поред посла везаног за *Друштво* и лист „Привредник“, Аршинов је сарађивао и у разним политичким и књижевним новинама, часописима и календарима, као што су загребачки и амерички „Србобран“, „Слободна ријеч“, „Наставник“, „Учитељ“, „Слава“, „Босанска вила“, „Српски архив“, „Просветни гласник“, „Цариник“, „Трговачки гласник“, „Ловац“, „Невен“, „Бранково коло“, „Просвета“ и многи други. Највећи део његових опсежних рукописа односи се на народно просвећивање.

¹¹ П. Аршинов - др Милану Шевићу, Загреб, 19. I 1912. (РОМС, бр. 23.691). Своје уређивачке напоре овако је описао Шевићу: „На листу сам сам. Ја добијам сировину, коју морам да прекрајам и сасвим да обрађујем. Сам испуним лист од 16 и 20 страна. И тако свој посао бацио сам у запећак и кулучим на народном послу. То чиним зато што сматрам да *Привредник* озбиљно и стварно полаже темеље за јачи напредак културни нашег народа“ (Загреб, 14. I 1913, РОМС, бр. 23.695).

¹² После три године проведене у затвору Аршинов је ослобођен. Више о томе види: Душко М. Ковачевић, *нав. дело*, 172-173.

¹³ „Управни одбор наш у својој седници одржаној 16. X о. г. узео је на знање Вашу оставку на положај главног уредника ‘Привредника’ жалећи једнодушно, што Вам слабо здравље Ваше не допушта, да и надаље ту дужност вршите на корист друштва и целог народа српског. Мило нам је ипак, што сте се одлучили и даље сарађивати на листу колико будете могли. Подједно Вас овим обавешћујемо, да је наш управни одбор том приликом једногласно закључио, да Вам се досадашњи хонорар, који Вам је као главном уреднику до сада исплаћиван, имаде и даље, докгод живите, у пуном износу исплаћивати, и да Вам на тај начин изрази заслужено признање за Ваш патриотски и просветни рад, што сте га кроз дуги низ година вршили неуморно и савесно“ (Н. Н. члан Управног одбора *Привредника* - Павлу Аршинову, Београд, 14. XII 1929, АС, *Привредник*, несређено, кут. 929).

БИБЛИОГРАФИЈА *Српске земљорадничке задруге. Разговор Срба райара о земљорадничким задругама*, Загреб 1892; *У слози нам лежи сјас*, Загреб 1897 (прерађено издање, објављено под називом *Има ли злу лека*, Загреб 1905); *Зашио је шио у свеиу? Пишалице из природних наука*, Београд 1902; *Оицац учи сина, писма милијонара Грехема*, Загреб 1905; *Уму и срцу, поуке за народно просвећивање*, сабрани чланци издати у оквиру едиције *Књиже за народ Машице српске* I - III, св. 119, 122 и 134, Нови Сад, 1906, 1907, 1910; *Шиа ћемо и како ћемо*, задужбина Димитрија Стаменковића, књ. 2, Београд 1908; *Краљевић Марко наших дана*, Београд 1922; *Како су нас некад школовали у Банашу*, у: *Нови Сад и Војводина*, Београд 1926, 156-165; *Тамо амо по природи, оијања и размашрања једног природњака*, Београд 1938. Велики део његових радова сачуван је у рукопису: *Привредникова чашанка* (у пет књига); *Шешња по Српском Приморју*; *На раскрсници живоша*; *Из мога живоша*; *Ко су језуити?*; *Робинзон наших дана*; *Како се шеку милијуни*.¹⁴

Лукијан Боџдановић (Баја, 10. V 1867 - Бад Гастајн, 1. IX 1913), архиепископ карловачки, патријарх српски, добротвор, члан *Привредниковог* Патроната. Син Александра и Милице Богдановић, рођене Летић. Световно име било му је Лазар Богдановић. Основну школу и гимназију похађао је у Баји, а карловачку богословију 1889. године. Студије права завршио је на Митрополитском лицеју у Јегри. Замонашио се 1891. у манастиру Беочин. Био је конзисторијални подбележник Бачке епархије у Новом Саду и предавач веронауке у гимназији, вишој грађанској, трговачкој и девојачкој школи. Извесно време предавао је црквено појање у Карловачкој богословији. Почетком 1897. именован је за администратора Будимске епархије, а крајем исте године за епископа будимског.¹⁵

¹⁴ Извори и литература: АС, *Привредник, несређено*, кут. 925; П. Аршинов, *Аутиобиографија*, мемоарски напис, РОМС, бр. М 7770; П. Аршинов, *Подаци о мом раду*, РОМС, бр. М 7774; *Павле Аршинов, живош и дела, Савременици о Павлу Аршинову*, Београд 1937; *Аршинов Павле*, Е СХС, I, 85 (М. Шевић); *Аршинов Павле*, Хрватска енциклопедија, I, 650 (Д. Павловић); *Аршинов Павле*, ЕЈ, I, 217-218 (Д. Кириловић); А. Стојковић, *Развишак филозофије у Срба 1804-1944*, Београд 1972, 199-200, 217, 419; Д. М. Ковачевић, *Национални и просветишески рад Павла Аршинова (1855-1930)*, „Зборник Матице српске за историју“, 30, Нови Сад 1984, 159-174.

¹⁵ Сава, епископ шумадијски, *Српски Јерарси од девешог до двадесешог века*, Београд - Подгорица - Крагујевац 1996, 292.

Својим заузимањем за подизање нових школа и личним прилогом у износу од 10.000 круна значајно је поправио стање у овој сиромашној епархији.¹⁶ У време покушаја затварања српских вероисповедних школа епископ Лукијан се као члан Горњег дома истакао у борби против повреда права српског народа и гласао је против предложеног законског предлога.¹⁷ После смрти епископа темишварског Никанора администрирао је Темишварском епархијом до постављења др Георгија Летића за новог епископа. За патријарха је изабран крајем септембра 1908. У време патријарха Лукијана укинута је аутономија Српске православне цркве у Аустро - Угарској. Приликом лечења у бањи Бад Гастајну, почетком септембра 1913, патријарх Лукијан је нестао, да би његови посмртно остаци били пронађени у реци тек два месеца доцније. По свему судећи, његова смрт била је дело угарске владе, која се, будући да није успела да га одвоји од народа, одлучила за његово уклањање.¹⁸ Патријарх Лукијан се истицао високим годишњим прилозима *Привреднику*¹⁹ и био је један од оснивача *Привредниковоџ* Патроната и његов активан члан.²⁰

Стеван Георгијевић (Мали Радинци, Срем, 28. VII 1863 - Ријека, 31. XI 1924), трговац, поседник, добротвор, члан *Привредниковоџ* Патроната. Изучио је обућарски занат у Руми. Као помоћник радио је у Земуну, Београду, Вуковару, Осјеку, Пешти, Трсту и Бечу. Од 1887. настанио се у Ријеци, где је, захваљујући материјалној помоћи проте Јована Шорака Ђеде²¹, отворио самосталну радњу. Као

¹⁶ „Његова Светост Патријарх Лукијан Богдановић поклонио је 10.000 круна српским школама у Будимској дијецези“ („Привредник“, бр 4, фебруар 1912, 50).

¹⁷ Сава, епископ шумадијски, *нав. дело*, 292.

¹⁸ *Истио*, 293.

¹⁹ То се може видети из писама: Патријарх Лукијан - *Савезу српских земљорадничких задруга*, Карловци, 9. IX 1911, АС, *Привредник*, несређено, кут. 926; Патријарх Лукијан - *Друшћиву Привредник*, Карловци, 26. VI 1910, АС, *Привредник*, несређено, кут. 926.

²⁰ Извори и литература: АС, *Привредник*, несређено, кут. 926; Сава, епископ шумадијски, *Српски Јерарси од деветиоџ до двадесетиоџ века*, Београд - Подгорица - Крагујевац 1996, 290-294; Сава, епископ моравички, *Лукијан Богдановић, њоследњи архиепископ карловачки, митрополит и патријарх српски*, „Гласник Српске православне цркве“, Београд 1961, 377.

²¹ Јован Шорак Ђедо (Петрово село, Лика, XI 1821 - Ријека, 21. III 1894), прота, парох српске општине у Ријеци, народни посланик, добротвор.

вредан радник убрзо је успео да отвори и трговину. Његове радње биле су прве продавнице обуће у Риједи. Због своје патриотске делатности био је хапшен и прогањан од аустријских власти. Тестаментом је сав свој иматак, три куће у Риједи (у вредности од око 180.000 круна), оставио *Привреднику*.²²

Исидор Добровић (Шиклош, 16. II 1841 - Дарувар, 31. VII 1914), трговац, велепоседник, добротвор, члан *Привредниковог* Патроната. Отац му је био занатлија, лицитар у Великој Кањижи (Шомођска жупанија). Трговину је изучио у чувеној радњи Васе Марковића у Пакрацу. Као трговац и родољуб схватио је да се животне прилике српског народа не могу поправити без подизања одговарајућег, нарочито привредног кадра. Основао је фонд за подизање српског привредног подмлатка, чија су средства износила око 240.000 круна.²³ Сваке године уплаћивао је *Привреднику* износ од 2.000 круна.²⁴ За његовим примером повели су се бројни пријатељи, који су поклањали новац и оснивали донације. Као учесник конференције оснивача *Српске банке* у Загребу (1894), сазване поводом оснивања загребачке српске аутономне школе, предложио је сакупљање новца, а сам је приложио средства у ту сврху. Подстакнут њеним оснивањем, заједно с Крстом Јокановићем, Јоцом Цигановићем и другима подигао је српску школу у Дарувару. У својој континуираној помоћи *Привреднику*, са супругом Христином, поклонио је две куће и велики број акција *Српске банке* у Загребу у вредности од око четврт милиона динара.

²² Извори и литература: АС, *Привредник*, несређено, кут. 954.

²³ У своме тестаменту записао је: „Ово је кап воде у мору наше заосталости и према нашим привредним потребама, али на том пољу морало се у нас почети, јер сви око нас имаду већ одавно своје домаће занатлијство, па и индустрију своју, а где су нама Србима наше занатлије, наши спремни, стручни, напредни посленици свију струка а о другоме чему, да и не говоримо. Касно смо то увидели, али смо ипак увидели. Зато се морамо у раду журити. Ми стари морамо помагати, морамо задужбине оснивати, а ти омладино ради, ради и штеди, моли се Богу и слушај старије, љуби свој занат, свој посао, буди вредна, штедна и мудра, а после доћи ће и све остало“ (АС, *Привредник*, несређено, кут. 929).

²⁴ Новац је, по његовом захтеву, трошен за подмиривање свакодневних најважнијих потреба *Привредника* - за канцеларијске потребе, исплате чиновничких плата, пошту и штампу.

Као један од највећих дародаваца био је први доживотни председник друштва *Привредник*.²⁵

Евџен Думча (Пешта?/Коморан?, 1838 - Сентандреја, 29. V 1917), трговац, велепоседник, добротвор, члан *Привредниковог* Патроната. Потиче из цинцарске породице. Гимназију и високу трговачку школу завршио је у Бечу, а потом се, 1850. године, настанио у Сентандреји. Трговао је кључком и вином, а доцније и другом робом. Био је потпредседник Српског народног црквеног сабора, председник црквене општине, члан Епархијске конзисторије, члан а потом и потпредседник Административног одбора, потпредседник Епархијске скупштине, члан Управе *Српске банке* и председник њене филијале у Будимпешти. На положају градоначелника Сентандреје налазио се 27 година и за то време значајно је допринео развоју града. Оженио се 1862. Петронелом Блажић, с којом је оснивао бројне задужбине. По разним местима Будимске епархије подизао је школске зграде и давао је велике новчане прилоге за њихову изградњу²⁶, па су га савременици сматрали за једног од „највећих добротвора српског народа с ове стране Саве и Дунава“.²⁷ Као патрон *Привредника*, Думча је овом фонду *Друштва* приложио 52.000 круна.²⁸

Лазар Дунђерски (Србобран, 25. III 1833 - Србобран, 1917), трговац, велепоседник, добротвор, члан *Привредниковог* Патроната. Породица Дунђерски важила је за најугледнију и најимућнију у Бачкој, а можда и у целој Војводини. Лазар је био трећи, најмлађи

²⁵ Извори и литература: АС, *Привредник*, несређено, кут. 922, кут. 929, кут. Циркулари А; „Ново време“, бр. 27, 1901, 1; „Бранково коло“, бр. 7, 1901; „Привредник“, бр. 12, 1908; *Успомена на прославу Привредникове двадесетипетогодишњице, 9. и 10. септембра 1923*, Београд 1923, 32; *Привредник, календар за 1932*, Београд 1932, 55-58; „Србобран“, бр. 160, 1914, 1; Јован С. Радојчић, *нав. дело*, 179.

²⁶ „Привредник“, бр. 4, фебруар 1912, 50.

²⁷ Стеван Чампраг, *Српство у Сентандреји последњих 40 година* (у рукопису), Војвођански музеј у Новом Саду, Историјско одељење, инв. бр. 1717.

²⁸ Извори и литература: АС, *Привредник*, несређено, кут. 920; „Привредник“, бр. 4, фебруар 1912, 50; С. Чампраг, *нав. дело*; Федора Бикар, *Евџен Думча (1838-1917) први градоначелник Сентандреје*, „Сентандрејски зборник“, 1, Београд 1987, 203-223.

син богатог економа и поседника Гедеона Геце Дунђерског²⁹ и Персиде Дунђерски, рођ. Летић. Имао је два брата, Александра и Новака и сестру, удату за свештеника Годоровића у Пивницама. Лазар је завршио српску основну школу у месту рођења, а потом прва три разреда гимназије у Врбасу. Школовање, прекинуто револуцијом 1848/49. године, наставио је у Сремским Карловцима, а затим више разреде (филозофију) у Пожуну, где је и матурирао 1853. године. Студије права у Бечу, после непуних годину дана, напустио је због болести, у двадесетој години живота и посветио се економији. Оженио се Софијом Ђорђевић, ћерком пароха у Сентомашу, са којом је имао двојицу синова, Гедеона (Геду) и Ђоку. Започео је да ради с капиталом од 240 ланаца оранице у Сентомашу. За кратко време купио је спахилук Црну Бару у Банату, потом велики спахилук са индустријским предузећима у Чебу у Бачкој, спахилук Камендин у Новом Саду, спахилуке у Хајдушици и Кирту, затим Кулпин, Турски Бечеј и велики спахилук у пештанској жупанији. Подигао је две пиваре - у Чебу и Великом Бечкереку, две фабрике шпиритуса - у Чебу и Сентомашу, два млина - у Новом Саду и Инђији и откупио је ћилимару у Великом Бечкереку. Држао је по неколико хиљада ланаца земље под најмом (Модош у Банату, Сириг, Бач-Алмаш), узгајао је свиње, марву и овце. Био је највећи економ и један од највећих трговаца храном и стоком у бившој Угарској. Имао је бродове на Дунаву, Тиси и Бегеју, који су транспортовали храну. Проширио је свој рад и имање и у Босну и Србију. Поседовао је велики број привредних и индустријских предузећа, кречану, трговину кожом и вуном.

Представљао је „сиву еминенцију“ Либералне странке, групе интелектуалаца окупљене око политичког програма Светозара Милетића, која је настала после распада Народне странке³⁰. Био је члан Управног одбора *Мајнице српске*.

Оснивач је и помагач великог броја индустријских и привредних предузећа. За његово име везано је оснивање више српских новчаних завода: *Централног кредитног завода* у Новом Саду, *Српске банке* у Загребу, *Опште привредне банке* у Сомбору, *Прве сентомашке шпедионице* у Србобрану итд. Био је председник

²⁹ Гедеон Дунђерски (Србобран, 1807 - Србобран, 30. IX 1883).

³⁰ Живан Милисавац, *Историја Мајнице српске*, III део, *На низбрдици 1880-1918*, Нови Сад 2000, 17-18.

Српске банке у Загребу и почасни члан *Новосадске њрџовачке омладине*. Захваљујући средствима која је поклонио (380.000 круна), 1898. је подигнута троспратна зграда дома Српског девојачког васпитаваљишта у Будимпешти - *Просветни храм Св. Мајке Анђелине* - „Ангелинеум“. Приложио је 50.000 круна будимпештанском санаторијуму краљице Јелисавете, за туберкулозне болеснике, а током балканских ратова *Црвеном крстиу* у Србији и Црној Гори 30.000 круна. Као велики патриота и донатор *Привреднику* је поклонио 100.000 круна.³¹

Јован Ђуричић Биорац (Ириг, 1844 - Рума, 2. II 1912), трговац и велепоседник, добротвор, члан *Привредниковоџ Патроната*. Основну школу завршио је у родном месту, трговачку школу у Варадину и у Пешти. По пресељењу у Руму, 1858, са оцем је започео трговину храном и стоком. Истрајним радом и великим трудом дошао је до великог успеха и великог угледа. Оженио се 1872. Јеленом - Ленком Савић из Карловаца (умрла 9. XII 1933), такође чланицом Патроната, са којом је имао троје деце, од којих је двоје преминуло у раној младости. Заједно са јединим преживелим дететом, сином Александром, преузео је посао од оца. Као велики родољуб био је члан свих народно-просветних установа, председник српске црквене општине, начелник Руме и председник румске штедионице. Један је од оснивача и чланова управе *Српске банке* у Загребу. Припадао је радикалној странци.³²

Паја Јовановић (Вршац, 4. VI 1859 - Беч, 30. XI 1957), сликар, члан *Привредниковоџ Патроната*. Рођен у породици фотографа. Прве представе о сликарству стекао је од вршачког сликара Водецког. Завршио је Уметничку академију у Бечу, уживајући

³¹ Извори и литература: АС, *Привредник*, несређено, кут. 920, кут. 921, кут. 954; „Привредник“, бр. 7, 1913, (подлистак); „Трговачка омладина“, бр. 13, 25. III 1914, Енциклопедија СХС, I, 680; Стојан Вујичић, *Срби у Будиму и Пешти*, Будимпешта 1997, 48-50.

³² Извори и литература: АС, *Привредник*, несређено, кут. 954; *Задужбина ѓосиодара Јована Ђуричића Биорца*, АС, *Привредник*, несређено, кут. Циркулари А; *Јован Ђуричић Биорац*, „Привредник“, бр. 4, фебруар 1912, 47-50; „Банаћанин“, бр. 7, 1912, 342; „Браник“, бр. 26, 1912; „Женски свет“, бр. 3, 1912, 68; „Застава“, бр. 26, 1912; „Отаџбина“, бр. 53, 1912, 3; „Радикал“, бр. 5, 1912, 3; „Сремац“, бр. 7, 1912; „Српски гласник“, бр. 6, 1912, 4.

стипендију *Мајице српске*. Од 1884. боравио је у Паризу и Минхену, све до 1895, када се поново вратио у Беч. Рано се прикључио *Привредниковом* раду, дајући годишње новчане донације и поклањајући своја драгоцену уметничка дела *Друшћу*.³³

Хаџи Гавра Плавшић (Вуковар, 1849 - Нови Сад, 28. VIII 1937), апотекар, добротвор, члан *Привредниковог* Патроната.³⁴ Отац му је био трговац житом. Пошто је магистрирао фармацију настанио се у Новом Саду, где је отворио апотеку „Код Св. Духа“, која је, захваљујући његовој стручности, постала позната и популарна. Плавшић је уживао глас српског родољуба и био је веома уважаван међу суграђанима. Био је један од оснивача *Српског централног кредитног завода* у Новом Саду. Убрајан је међу настављаче рада некадашње *Уједињене омладине српске*. Како није имао деце, највећи део имовине завештао је *Привреднику*. Оставио је и бројне легате Српским православним општинама у Новом Саду, Вуковару и Белој Цркви, као и *Мајици српској*, *Добројворној задрузи Српкиња*, *Српском учитељском конвикћу*, *Задрузи Срба занатлија* и Фонду српске Велике гимназије у Новом Саду.³⁵

³³ Извори и литература: АС, *Привредник*, несређено, кут. 959; *Јовановић Паја*, ЕЈ, IV, 542-543 (Д. Медаковић); Дејан Медаковић, *Паја Јовановић*, Београд 1957.

³⁴ Иако Плавшић није родом Србин из Угарске, уврстили смо га у овај избор као личност која је радни век и добротворну делатност остварила у тој средини.

³⁵ Извори и литература: АС, *Привредник*, несређено, кут. Циркулари А; Јован С. Радојчић, *нав. дело*, 439-440.

Petar V. KRESTIĆ

**THE SERBIANS FROM HUNGARY – BENEFACTORS AND MEMBERS
OF THE SERBIAN SOCIETY FOR ECONOMIC DEVELOPMENT
„PRIVREDNIK“**

Summary

In the course of Serbian history, the institution of endowment has established itself as a national feature, like the slava or badnjak. It has a century-long tradition. Its beginnings date from the early years of the Serbian state, as the foundations of the Nemanjic dynasty testify. Among the founders of mediaeval churches were not only Serbian rulers, but also members of the nobility and ecclesiastical dignitaries.

This type of activity, involving various foundations, donations and endowments, reached a peak in the period of the fully developed urban society, in the late nineteenth and early twentieth century, and it was of great importance for the Serbian people.

The paper outlines the biographies of several outstanding Serbs from Hungary, who distinguished themselves as great benefactors of the Serbian Society for Economic Development Privrednik and as important workers for the independence, strengthening and promotion of Serbian economy.